

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 221/1-XVI/1 20.02.2014. године	
--	--

На основу члана 231. став 1. алинеја 17. и члана 278. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој X редовној седници, одржаној дана 20.02.2014. године, донело следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије са оценом докторске дисертације:
РИМСКЕ ПОЈАСНЕ ГАРНИТУРЕ НА ТЛУ СРБИЈЕ ОД I ДО IV ВЕКА,
кандидата мр Саше Реџића и одобрава усмена одбрана.

Универзитет је дао сагласност на предлог теме 24.02.2009. године.

<u>Доставити:</u> 1x Универзитету у Београду 1x Комисији 1x Стручном сараднику за докторске дисертације 1x Шефу Одсека за правне послове 1x Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Милош Арсенијевић
--	---

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
<u>04/1-2 бр.6/2449</u>	Веће научних области
(број захтева)	друштвено-хуманистичких наука
<u>21.02.2014.</u>	(Назив већа научних области коме се захтев упућује)
(датум)	

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Саше (Топлица) Реџића

(име, име једног од родитеља и п

КАНДИ Саша (Топлица) Реџић
ДАТ (име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под _____
насловом:

Римске појасне гарнитуре на тлу Србије од I до IV века

својим актом под

Универзитет је дана 24.02.2009. бр 612-18/43/09 дао сагласност на
предлог теме докторске дисертације која је гласила: _____

Римске појасне гарнитуре на тлу Србије од I до IV века

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Саше (Топлица) Реџића

(име, име једног од родитеља и презиме)

образована је на седници одржаној 26.09.2013. одлуком факултета под бр 1217/1-XVI/6 у саставу:

Име и презиме члана комисије	звање	научна област	установа у којој је запослен
1. др Мирослав Вујовић	доцент	археологија	Филозофски ф.
2. др Јелена Цвијетић	доцент	исто	Филозофски ф.
3. др Софија Петковић	виши научни сарадник	исто	Археолошки институт

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној дана 21.02.2014.

Прилог: 1. Извештај комисије са предлогом 2. Акт Наставно-научног већа факултета о усвајању извештаја 3. Примедбе дате у току стављања извештаја на увид јавности, уколико је таквих примедби било.	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА Проф. др Милош Арсенијевић
--	---

Реферат о завршеној докторској дисертацији

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Кандидат Саша Т. Рецић (рођен 1973. године у Смедереву) дипломирао је на Одељењу за археологију Филозофског факултета 2001. године. Магистарски рад *Налази римских фибула на некрополама Виминацијума* одбранио је 2006. године на Филозофском факултету у Београду (ментор: доц. др. Мирослав Вујовић). Докторске студије уписао је на Филозофском факултету у Београду 2009 године. Докторска дисертација Саше Т. Рецића *Римске појасне гарнитуре на тлу Србије од I до IV века* састоји се од 472 страна текста у ужем смислу, 10 страна библиографије са наведених 187 библиографских јединица, четири стране пописа прилога. Илустративни део рада састоји се од 108 слика приложених унутар текста, 19 засебних карата и 82 табле.

Кандидат Саша Т. Рецић објавио је следеће радове:

Монографска дела

- *Налази римских фибула на некрополама Виминацијума*, Археологија и природне науке, посебна издања 2, Београд 2007.

Чланци

- (са А. Раичковић и С. Голубовић) Хронологија виминацијумских некропола у светлу пронађених фибула, *Археологија и природне науке* 1, Београд 2006, 9-20.
- (са А. Раичковић и В. Милетић) Археолошка истраживања локалитета Стиг на основу георадарских истраживања, *Археологија и природне науке* 1, Београд 2006, 47-56.
- (са А. Раичковић и Б. Миловановић) Стилско - типолошке одлике и порекло форми наушница римског периода у Србији, *Археологија и природне науке* 1, Београд 2006, 61-80.
- (са А. Раичковић) Керамичке и опекарске пећи Виминацијума – локације »Пећине« и »Ливаде код Ћуприје«, *Археологија и природне науке* 1, Београд 2006, 81-106.

- (са М. Арсенијевић и М. Тапавички-Илић) Два нова типа реверсних представа ковнице Никеје са некрополе »Више гробаља«, *Археологија и природне науке* 1, Београд 2006, 107-110.
- (са А. Раичковић и Б. Миловановић) Крстасте фибуле у гробовима виминацијумских некропола, *Археологија и природне науке* 2, Београд 2006, 27-45.
- (са А. Раичковић и Б. Миловановић) Посуде са аплицираним змијама из занатског центра Виминацијум, *Археологија и природне науке* 2, Београд 2006, 69-76.
- (са А. Раичковић и Д. Рогић) Теракоте са простора занатског центра Виминацијум, *Археологија и природне науке* 2, Београд 2006, 77-86.
- (са М. Арсенијевић и М. Тапавички-Илић) Један редак примерак ковања Августа Октавијана пронађен на Виминацијуму, *Археологија и природне науке* 2, Београд 2006, 87-90.
- Извештај о археолошким истраживањима локалитета Пиривој, Виминацијум, у 2005. години, *Археолошки преглед* 2/3 (2004/5), Београд 2008, 59-60.
- Military Belts from Eastern Cemeteries of Viminacium, *Xantener Berichte* 16, Mainz 2009, 243-248.
- VTERE FELIX belt sets on the territory of Viminacium, *Старинар* LVIII, Београд 2009, 155-162.
- Identifying The Workshop for intensely profiled Fibulae at Viminacium, *Bolletino di Archeologia on line*, volume speciale, Roma 2011, 120-125.
- (sa M. Jovičić) Unpublished Finds of Roman Fibulas from the Territory of Viminacium, *Археологија и природне науке* 6, Београд 2011, 49-60.
- (sa M. Jovičić) Late Antique Roman villa on the site Livade kod ćuprije – a contribution to the study of *villae rusticae* in the vicinity of Viminacium, *Археологија и природне науке* 7, Београд 2012, 369-386.
- (sa I. Danković) Find of a rare type of Roman belt sets at the territory of Serbia, *Археологија и природне науке* 7, Beograd 2012, 353-356.
- (sa I. Danković) A unique find of a belt set from Viminacium, *Археологија и природне науке* 7, Beograd 2012, 357-360.

- (са И. Данковић) Истраживања фунералних целина на локацији Над Клепечком, *Археологија у Србији – пројекти Археолошког института у 2011. години*, Београд 2012, 54-56.

- Knee Fibulae with spring and a semicircular support beam on the Territory of Viminacium, *Археологија и природне науке* 7, Београд 2012, 361-368.

2. Предмет и циљ дисертације:

Предмет истраживања Саше Реџића су делови појаса и појасне гарнитуре римског периода на тлу Србије, односно римских провинција Горње Мезије, Доње Паноније и североисточног дела Далмације. Територија наведених провинција а посебно мезијски и панонски простор имали су дуготрајни стратешки значај за римску државу а пружање утврђене границе подразумевало је континуирано присуство римских војних јединица што је све заједно проузроковало значајним остацима фортификационе архитектуре и налазима наоружања и опреме. Бројност елемената појасних гарнитура проистиче како из њихове универзалне (функционална, симболичка) намене тако и чињенице да су као лични посед војника и ознака статуса често налажени у гробовима. Ово омогућава детаљну стилско-хронолошку анализу и врло прецизно праћење промена у конструкцији, стилу, начину одевања или ношења наоружања кроз неколико столећа римског присуства на овом тлу. Као један од циљева својих истраживања колега С. Реџић издвојио је дефинисање употребе појасева у војном и цивилном контексту као и праћење миграција становништва и измештања војних јединица из различитих делова Римског царства на основу карактеристичних стилских и типолошких одлика појасних елемената.

Утврђивање прецизне хронологије појасних елемената, такође је један од кључних задатака ове дисертације будући да се они, у све већој мери показују као солидан основ за датовање археолошког контекста. Опсежна систематска истраживања појединих античких некропола у Србији, а посебно оних из околине Виминацијума, дала су не само обиље ових налаза већ и одличну основу за њихово поузданије датовање.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању:

- Употреба појаса, иако распрострањена међу припадницима разнородних јединица римске војске, није била искључиво везана за војнике већ се јавља и код цивилног становништва различитог узраста и пола.

Анализом процентуалне заступљености појасева у гробовима покојника различитог пола и узраста мр Саша Реџић закључује да су појасне гарнитуре биле широко заступљене не само код провинцијске војне посаде већ и међу цивилима. Међу типовима елемената појасних гарнитура који су до сада искључиво посматрани као делови војне опреме, издвајају се и налази откривени у гробовима покојника (деца, жене) који се извесно нису припадали војничком сталежу. О овоме сведоче,

рецимо, налази копчи или гарнитура са копчама типова I, III и IX из гробова деце и жена.

- **Појасне копче, оплате, привесци и језичци израђени од кости првенаствено су коришћени на појасевима намењеним деци или женама.**

Појасни елементи (копчи, привесака, језичака) израђених од кости потврђени су готово искључиво у гробовима деце и у једном случају из гроба са сахрањеном одраслом индивидуом женског пола. Као могући разлог за то наведена је мања тежина појасева са елементима резбареним од кости или рога.

- **Елементи појасева произвођени су и на територији наведених римских провинција а пре свега Доње Паноније и Горње Мезије.**

Производња елемената појасних гарнитура на територији римских провинција на тлу Србије очекивана је и сасвим могућа. Ово пре свега због дуготрајног присуства великог броја војника као основне "циљне групе" којој је ова врста производа била намењена. Од значаја је и постојање природних предуслова, односно богатства у руди бакра, у највећој мери присутног у легурама од којих су произвођени појасни елементи, као и дугој металуршкој традицији на овом простору. Упркос томе, непосредне археолошке потврде производње ових предмета су веома оскудне у хронолошким оквирима истраживања и свде се на два налаза полуфабриката (пређица кат.бр 749 и фалера кат.бр.1043) који представљају случајне налазе без прецизних података о месту и контексту налаза.

4. Кратак опис садржаја дисертације:

1. Увод (стр.1-12): Дефинисан је предмет и циљ истраживања са посебним освртом на методолошки приступ и конструкцију појасних гарнитура. У наставку је детаљно изложен историјат истраживања ове теме и различити аспекти њеног проучавања међу којима се истиче хронолошка осетљивост ових налаза, могућност њихове употребе у одређивању културне, друштвене, економске и етничке припадности носиоца.

2. Каталог: Ови најобимније поглавље (стр. 13-46) започиње деловима луксузних појасних гарнитура из Текије који су изложени као посебна целина а потом следи каталошки и типолошки приказ различитих елемената римских појасева, укупно 1041. каталошка јединица) међу којима су издвојене копче, окови, фалере, дугмад, привесци и језичци.

3. Дискусија (стр. 407-421): У трећем поглављу је разматрано је најпре питање постојања радионица за израду појасних елемената на тлу Србије. Издвојене су различите фазе у производњи и дистрибуцији појасева на овој територији: 1. фаза претежног импорта (I век), фаза почетка локалне производње у гарнизонским радионицама (прва половина II века), фаза локалне производње у приватним радионицама (средица II и III век), и четврта фаза коју карактерише производња у државним оружарским радионицама (крај III и IV век). У наставку је изложена хронолошка и типолошка анализа елемената римских појасних гарнитура са издвајањем шест основних периода и 32 типа који су подељени на више варијанти. Посебан део дискусије аутор је наменио идентификацији корисника појединих врста појасних гарнитура у погледу професије, пола и узраста.

4. Закључак (стр. 422-428): У завршном поглављу кандидат је резимирао резултате својих истраживања дајући, најпре статистичке податке о заступљености појасева у одређеним деловима римских провинција на тлу Србије а посебно статистику налаза на некрополама према полу и узрасту покојника. Изложена је затим хронолошка скала појединих типова и варијанти појасних елемената од првог до четвртог века која је посебно поткрепљена поуздано датованим налазима из гробних целина. Аутор у овом поглављу посебно истиче налазе полуфабриката и квантитативну заступљеност одређених типова који упућују на могућност локалне производње делова појасних гарнитура.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације:

Докторска дисертација мр Саше Рецића представља рад у коме је по први пут на једном месту изложена и анализирана обимна грађа, укупно 1043 налаза различитих делова римских појасних гарнитура. На основу прегледа и типолошке, стилске и хронолошке анализе, кандидат је створио солидну типолошку скалу која се базира на раније установљеним типологијама других аутора који су проучавали ову категорију покретних археолошких налаза. Сигурније датовани делови појасева из неколико некропола а посебно оних у окружењу Виминацијума, упутили су колегу Рецића да, са пуним правом, преиспита и усклади досадашње хронолошке оквири појаве појединих типова. Ово је свакако од посебног значаја за будућа истраживања како римских појасева и војне опреме тако и за датовање ширих археолошких контекста у којима се овакви налази јављају. Појаву појасних гарнитура са прстенастим копчама и дугмадима (тип IX), на пример, С. Рецић помера, на основу гробних целина поуздано датованих новцем, у последњу трећину другог века и прати до друге трећине трећег века. Предложено је и да доња граница коришћења овалних копчи (тип XII) које су до сада датоване у период 340-380. године буде померена на раздобље друге и треће деценије IV века. Слично томе, појава касноантичких копчи са пређицама у облику слова В (тип XIII) и срцоликих језичака померена је на другу трећину четвртог века, мада, обзиром на дужи период коришћења, можемо да предпоставимо и ранију појаву овог типа. Од значаја је такође и могућност коју колега Рецић износи у опредељивању окова типа XXII (варијанта 10-12) у делове појасних гарнитура. Ови налази до сада су тумачени углавном као окови ремења коњске орме (Oldenstein 1976, 139-142). Налази са некропола Виминацијума, међутим, нађени у оквиру гробних целина заједно са појасним копчама, упућују да је ова врста украса са наглашеним апотропејским симболима (вулва, шкољка), могла бити коришћена као универзални украс кожног ремења.

Кандидат такође разматра могућност локалне производње делова појасних гарнитура на територији римских провинција на тлу Србије, не без дужног опреза, будући да се налази полуфабриката своде углавном на случајно откривене примерке без јасног контекста. Ипак, велика концентрација војних јединица, нарочито у зони ближој дунавској граници, као и касније учесталије коришћење појасева међу цивилним становништвом дају за право овој претпоставци.

6. Закључак:

Дисертацију *Римске појасне гарнитуре на тлу Србије од I до IV века*, одликује солидан методолошки приступ и добро промишљен концепт рада уз коришћење релевантне и обимне научне литературе. У изради докторске тезе кандидат се придржавао утврђеног истраживачког плана чиме је у највећој мери одговорио на постављене захтеве. Налази римских појасних гарнитура са територије Србије нису до сада били предмет посебне синтезе што додатно поткрепљује чињеницу да је рад мр Саше Рецића оригинално научно дело са посебним значајем за будућа истраживања ове теме. Имајући све наведено у виду износимо пред Наставно-научно веће Филозофског факултета позитивну оцену рада докторанда Саше Т. Рецића и сматрамо да се може приступити његовој јавној одбрани.

У Београду 11.12.2013

доц. др Мирослав Вујовић (ментор)

др Софија Петковић, виши научни сарадник

доц. др Јелена Цвијетић